

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра статистики

Допущено до захисту
Завідувач кафедри

«27» травня 2019р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття освітнього ступеня бакалавра
зі спеціальності 6.030506 «Прикладна статистика»
за освітньою програмою
«Бізнес-статистика та аналітика»

за темою:

«Статистична оцінка рівня бідності населення»

Виконавець

студент обліково-економічного факультету
БЕРЕЗОРУДСЬКИЙ Андрій Миколайович

Науковий керівник

к.е.н., доцент Вітківська Катерина Вікторівна

ОДЕСА 2019

ЗМІСТ

стор.

ВСТУП.....	3
 РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ СТАТИСТИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ РІВНЯ БІДНОСТІ НАСЕЛЕННЯ.....	 5
1.1. Поняття та види бідності населення.....	5
1.2. Методика та критерії оцінки рівня бідності населення.....	12
РОЗДІЛ 2 СТАТИСТИЧНА ОЦІНКА РІВНЯ БІДНОСТІ НАСЕЛЕННЯ В УКРАЇНІ ЗА ПЕРІОД 2010 - 2018 РОКІВ.....	 20
2.1. Аналіз динаміки рівня бідності в Україні.....	20
2.2. Регіональна оцінка рівня бідності населення.....	27
2.3. Рівень бідності населення за ознаками депривації.....	34
РОЗДІЛ 3 ОЦІНЮВАННЯ ВПЛИВУ ФАКТОРІВ НА РІВЕНЬ БІДНОСТІ ТА МЕХАНІЗМИ ЙОГО ЗНИЖЕННЯ.....	 40
3.1. Статистична оцінка впливу факторів на рівень бідності населення.....	40
3.2. Статистичний аналіз рівня бідності у світі.....	46
3.3. Шляхи зниження бідності населення в Україні.....	56
ВИСНОВКИ.....	61
Список використаних джерел.....	65
ДОДАТКИ	

ВСТУП

У стандартах життя у різних країнах світу існують неймовірно великі відмінності. Так навіть найбідніші громадяни США мають доходи й доступ до медичного обслуговування, освіти, послуг управління, а також соціальні й економічні можливості, що значно перевищують те, що доступне величезним масам людей, котрі живуть у тропічній Африці, Центральній Америці та Південній Азії. Контраст між Південною та Північною Кореєю, Сполученими Штатами Америки та Мексикою, свідчить про величезну нерівність людей у стандартах їхнього життя в різних країнах.

Подолання бідності, особливо в крайніх її проявах традиційно являється одним з головних пунктів політичної та соціальної повістки держави. В 2000 році ліквідація абсолютної бідності і голоду була названа першою серед восьми цілей розвитку тисячоліття, котрі були визначені країнами-членами ООН в якості орієнтирів.

Дослідження бідності населення в Україні набуває все більшого значення з погляду виявлення груп населення, що є найбільш уразливими та розробки ефективної соціальної політики для їх підтримки.

Серед вчених що вивчають питання бідності населення можна виділити нобеліатів Теодора Шульца, Амартію Сена і Джозефа Стігліца, економісти з питань розвитку працювали над тим, щоб змістити бідних у центр уваги і зрозуміти їхнє життя та вподобання. До вітчизняних вчених, що займалися вивченням даної проблеми можна віднести В.П. Антонюк, І.М. Бабака, Н.П. Борецької, Н.С. Власенко, А.Г. Гвелесіані, В.М. Гейця, О.А. Грішнєвої, Е.М. Лібанової, О.Ф. Новікової, І.В. Качалової, Н.С. Власенко, В.О. Мандибури, І.М. Миценка, М.М. Руженського, В.М. Новікова, Н.М. Холода, Л.С. Шевченко.

Метою випускної роботи є дослідження теоретичних і практичних аспектів статистичного вивчення рівня бідності населення.

Відповідно до поставленої мети в роботі передбачено вирішення таких основних завдань:

- розглянути сучасне поняття бідності та причини його виникнення;
- визначити показники вимірювання бідності, та оцінити межі бідності;
- визначити основні показники динаміки бідності населення;
- оцінити бідність населення за допомогою економіко-статистичних показників.

- дослідити бідність в Україні;
- розглянути бідність на міжнародному рівні;
- запропонувати оптимальні шляхи зниження рівня бідності населення України;

Об'єктом дослідження є рівень бідності населення.

Предметом дослідження є кількісно-якісна характеристика бідності населення та її статистичне оцінювання.

Методи дослідження. У процесі дослідження були використані загальнонаукові прийоми і методи наукового пізнання. Серед них: метод групування, порівняння та узагальнення економічних показників для дослідження тенденцій і закономірностей такого явища як бідність; метод системної оцінки для з'ясування базових теоретичних аспектів бідності населення; метод теоретичного узагальнення і порівняння для розкриття ролі бідності населення в економіці країни. При цьому використовується низка статистичних методів. Для аналізу інтенсивності динаміки використовуються ланцюгові і базисні.

Інформаційну базу дослідження складають наукові праці вітчизняних і зарубіжних економістів, офіційні статистичні дані державної служби статистики, законодавчі і нормативні акти.

Структура роботи. Випускна робота складається з вступу, трьох розділів, висновків, містить список використаної літератури та додатки.

ВИСНОВКИ

В Україні у періоді, що досліджувався, чітко простежуються три етапи розвитку ситуації з бідністю в Україні:

1. **Період стагнації 2010–2013 років:** показники за всіма критеріями перебували у відносно стабільних значеннях, без помітних коливань.

2. **2014–2016 роки:** різке зростання рівня бідності за абсолютними критеріями.

3. **2017 рік:** перелом негативних тенденцій, різке зниження рівня бідності за абсолютними критеріями на фоні зростання рівня відносної бідності.

Соціально-економічна ситуація 2015 року суттєво вплинула на картину бідності: показники бідності досягли пікових значень на тлі загострення кризових явищ в економіці попередніх років. Якщо у 2014 році за межею фактичного прожиткового мінімуму перебувало 28,6% населення, то у 2015 році значення зросло до 58,3%, тобто у два рази.

2017 рік став переломним у ситуації з бідністю в Україні. Вперше з 2013 року вдалося досягти зниження масштабів бідності. Насамперед про це свідчить зменшення рівня абсолютної бідності (за критерієм фактичного прожиткового мінімуму). Водночас підвищення рівня відносної бідності свідчить, що бідніші верстви мали менший зиск від результатів економічного зростання порівняно з рештою населення.

У регіонах України ситуація склалась наступним чином. За абсолютним критерієм за доходами нижче фактичного прожиткового мінімуму найвищий рівень бідності спостерігався у Київській області – 47,5%. Високі значення також фіксувалися у Херсонській (45,0%), Рівненській (44,6%), Донецькій (44,6%), Миколаївській (43,9%) та Житомирській (40,3%) областях. Найкращою була ситуація в Івано-Франківській області – рівень бідності становив 18,7%. Низький рівень бідності за цим критерієм спостерігається у Полтавській (23,5%) та Вінницькій (28,2%) областях (рисунки 2.4). Феномен низьких значень бідності у західних областях можна пояснити здебільшого надходженнями від трудових

мігрантів та поширенням специфічних для прикордонних регіонів видів діяльності.

Кореляційно-регресійний аналіз показав, що найбільший вплив серед факторів, що розглядалися, на рівень бідності мали: середня заробітна плата, частка осіб у віці 0-14 років у населенні, а також рівень урбанізації. Розраховані коефіцієнти еластичності показали, що за аналізований період 2016-2017рр. зростання середньої заробітної плати на один відсоток викликало скорочення рівня бідності на 0,98 відсотка. А збільшення частки осіб у віці 0-14 років у населенні на один відсоток, сприяло збільшенню рівня бідності в країні на 0,84%. Зростання рівня урбанізації на один відсоток сприяло зростанню рівня бідності на 0,82 відсотка.

Погіршення якості соціального обслуговування населення призводить до наростання гуманітарної бідності, тобто погіршенню доступу бідного населення до освіти і медичного обслуговування, житла. Небезпека цих процесів очевидна: нерівність в доступі до освіти, медичного обслуговування, до інших соціально-культурних благ посилює бідність і в кінцевому рахунку стає не тільки фактором закріплення матеріальної нерівності і спадковості стану бідності, але й стримує зростання продуктивності праці, розвиток ринку робочої сили, а отже, і економічного зростання.

Враховуючи, що велика частина бідних в Україні так або інакше є працеспроможними і, більш того, працевлаштованими, економічне зростання повинно супроводжуватися зростанням зайнятості, підвищенням продуктивності праці в широкому колі галузей економіки і, відповідно, підвищенням рівня оплати праці при зниженні соціально необґрунтованої міжгалузевої і внутрішньогалузевої диференціації заробітної плати.

Для подолання бідності в Україні ми пропонуємо наступні заходи:

1. Загальне охоплення послугами охорони здоров'я. Так розширити охоплення послуг, щоб вони поширювалися на осіб, які зараз не можуть своєчасно скористатися послугами з охорони здоров'я через відсутність коштів. Можливість бідного населення своєчасно скористатися

послугами охорони здоров'я, сприяє зменшенню нерівності між багатими і бідними, і одночасно підвищує здатність людей навчатися, працювати і досягати прогресу, що допоможе їм подолати бідність.

2. Загальний доступ до якісної освіти. Показники зарахування в школу виросли в усьому світі. Тепер необхідно переносити акцент з того, щоб просто відправити дітей до школи, на те, щоб кожна дитина в будь-якому селі отримувала якісну освіту. Пріоритетом в освіті всіх дітей має стати загальне навчання, формування знань і навичок, а також підвищення кваліфікації вчителів.
3. Грошові трансферти найбіднішим сім'ям. В рамках цієї програми бідні сім'ї отримують базовий дохід, завдяки якому наприклад їх діти зможуть продовжувати навчання після школи, для отримання хорошої освіти. а для батьків забезпечується доступ до базових медичних послуг. Участь в такій програмі дозволяє сім'ям забезпечувати себе найнеобхіднішими речами, а також адаптуватися до наслідків економічних криз.
4. Сільська інфраструктура, особливо будівництво доріг. Будівництво доріг в сільській місцевості дозволяє знизити транспортні витрати, вивести фермерів з їх товарами на ринки; також підвищується мобільність працівників, які можуть знайти більш оплачувану роботу, полегшується доступ до шкіл і медичних установ.
5. Прогресивне оподаткування. Справедливі прогресивні податки можуть стати джерелом фінансування державних програм і ініціатив, покликаних знизити бідність, і забезпечити рівні умови і надходження ресурсів найбіднішим категоріям населення. Податкові системи можна спроектувати таким чином, щоб вони сприяли скороченню нерівності і при цьому забезпечували ефективність при низьких витратах.

Деякі із представлених заходів можуть швидко вплинути на нерівність за доходами, ефект від інших буде відчуватися більш поступово. Зрозуміло, що жодна з них не може вважатися панацеєю. При цьому ми вважаємо, що запровадження цих заходів дозволить значною мірою знизити бідність в Україні.

Виходячи з масштабу і профілю бідності в Україні в число пріоритетних завдань повині входити:

- забезпечення стійкого економічного зростання;
- підвищення адресності систем соціального захисту для зменшення бідності в тих зонах ризику, в яких населення не може цього зробити за допомогою власної трудової участі;
- закріплення принципів соціального страхування, особливо в пенсійній системі;
- підвищення соціальної ефективності використання ресурсів, які направлені на розвиток галузей соціальної інфраструктури.

Кожний з названих напрямків, в свою чергу, розпадається на широкий комплекс засобів, що передбачають як вдосконалення соціально-економічної політики, так і створення відповідних інституцій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бідність [Електронний ресурс] // Вікіпедія. – Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%91%D1%96%D0%B4%D0%BD%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8C>.
2. Ха-Юн Чанг Економіка. Інструкція з використання / Ха-Юн Чанг; пер. з англ. Андрій Лапін. – К. : Наш Формат. – 2016. – 400 с.
3. Про затвердження Методики комплексної оцінки бідності: Наказ від 18.05.2017 № 827/403/507/113/232 [Електронний ресурс]// Міністерство соціальної політики України. – Режим доступу: <https://xn--80aagahqwyibe8an.com/minsotspolitiki-ukrajn/nakaz-vid-18052017-827-403-507-113-232-pro320556.html>
4. Самотоєнкова О.В. Соціально-демографічна статистика: Підручник / О. В. Самотоєнкова, Ю. О. Ольвінська – Одеса : ФОП Гуляєва В.М.- 2016. – 450 с.
5. Індекс реальної заробітної плати [Електронний ресурс]// Офіційний веб-портал Міністерства фінансів України. – Режим доступу: <https://index.minfin.com.ua/ua/labour/salary/index/2015/>
6. Де проходить межа бідності і скільки українців живуть за нею [Електронний ресурс]// Інтернет видання новин «Сьогодні». – Режим доступу: <https://ukr.segodnya.ua/economics/enews/gde-prohodit-cherta-bednosti-i-skolko-ukraincev-zhivut-za-ney-1198156.html>
7. Невідомий В.І. Про результати аналізу виконання заходів з реалізації стратегії подолання бідності: Звіт / В. І. Невідомий – Київ: - 2018. – 94 с.
8. Комплексна оцінка бідності та соціального відчуження в Україні за I півріччя 2016-2017 років: Аналітична записка. – Київ: КМІС – 2017. – 12 с.
9. Кравець О.С. Статистика: навчальний посібник / О.С. Кравець – Одеса: Пальміра, 2008. – 266 с.
10. Гольдберга А.М. Общая теория статистики: Учебник / А.М. Гольдберга, В.С. Козлова. – М.: Финансы и статистика, 1985. – 412 с.

- 11.Вітковська К.В. Статистична оцінка впливу факторів на рівень бідності / - К.В. Вітковська// Формування ринкових відносин в Україні. - 2015. - № 3. - С. 202-205.
- 12.Козак Ю. Г. Математичні методи та моделі для магістрантів з економіки. Практичні застосування : Навч. посібник.// Ю.Г. Козак, В.М. Мацкул - Київ : «Центр учбової літератури», - 2016.- 252 с.
13. Мочерний С.В. Економічна енциклопедія: У трьох томах. Т. 2. – К.: Видавничий центр “Академія”, 2000. – 864 с.
- 14.Підсумки 2018 від Світового банку: бідність, біженці, борги [Електронний ресурс] // Інтернет видання новин «BBC News.Україна». – Режим доступу: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-46699086>
- 15.Хто най бідніший у світі [Електронний ресурс]// Інтернет журнал «Landlord». – Режим доступу: <https://landlord.ua/news/khto-naibidnishyi-u-sviti-infohrafika/>
- 16.14 графіків про світову економіку у 2018 році [Електронний ресурс]// Інтернет журнал «businessviews». – Режим доступу: <https://businessviews.com.ua/ru/economy/id/svitova-ekonomika-u-2018-roci-1925/>
- 17.Рівень бідності у Латинській Америці [Електронний ресурс]// Інтернет видання новин «news.bigmir.net». – Режим доступу: <http://news.bigmir.net/business/478980-Y-Latinskii-Americi-zafiksovanii-nainijchii-riven-bidnosti-za-ostanni-20-rokiv>
- 18.Найбідніша країна Європи [Електронний ресурс]// Інтернет видання новин «Тиждень». – Режим доступу: <https://tyzhden.ua/Economics/228323>
- 19.Економічна активність населення України: 2017: Статистичний збірник. / Державна служба статистики України. – Київ. – 2018р. – 208 с.
- 20.Регіони України 2018, частина перша: Статистичний збірник. / Державна служба статистики України. – Київ. – 2018р. – 315 с.
- 21.Населення України за 2016 рік: Статистичний щорічник. / Державна служба статистики України. – Київ. – 2018. – 405 с.
- 22.Рівень життя населення України [Електронний ресурс] // Офіційний веб портал Інститут демографії та соціальних досліджень імені М.В. Птухи

- Національної академії наук України Вікіпедія. – Режим доступу: <https://idss.org.ua/index>
- 23.Держ. ком. статистики України; За ред. Л. М. Черенько. — К.: ТОВ «Видавництво «Консультант». – 2006. — 428 с.: іл. — Бібліогр.: с. 417-426.
  - 24.Українське суспільство за 25 років: динаміка деяких соціальних показників: Аналітична записка. – Київ: КМІС. – 2017. – 10 с.
  - 25.Самооцінка домогосподарствами України рівня своїх доходів у 2017 році: Статистичний збірник / Державна служба статистики України. – Київ. – 2017.
  - 26.Самооцінка домогосподарствами України рівня своїх доходів у 2018 році: Статистичний збірник /Державна служба статистики України. – Київ. – 2018. - 315 с.
  - 27.А. Бенерджіт Економіка бідності. Як звільнити світ від бідності / А. М. Бенерджі. – Київ: Наш Формат. – 2018. – 432 с.
  - 28.Витрати і ресурси домогосподарств України у 2017 році. Частина перша: Статистичний збірник. /Державна служба статистики України. – Київ. –2018. – 278 с.
  - 29.Валовий регіональний продукт у 2017році: Статистичний збірник / Державна служба статистики України. – Київ. – 2018. – 180 с.
  - 30.Березорудський А.М. Статистична оцінка впливу факторів на рівень бідності населення / А.М. Березорудський, К.В. Вітковська // Статистика – інструмент соціально-економвчних досліджень: збірник наукових студентських праць. Випуск 5. Частина II – Одеса, ОНЕУ. – 2019. – С. 29-35.